

ARJANTİN'DE İNSAN HAKLARI*

Dr. Diana R. WARDON**, Dr. Lucila EDELMAN**, Dr. Dario LAGOS**
(Çeviren : Ayşe GÜNAYSU)

Çözümlememize, felaketleri birer toplumsal "acil vaka" olarak kabul etmekle başlayacağız; çünkü her ne kadar deprem, su baskını gibi doğal felaketler ile savaşlar, kayıp insanlar gibi insanın yol açtığı felaketler farklı özellikler gösterebilir de bunlar her zaman bir toplumsal olgu niteliğindedir. Birinci durumda bir doğa olayı söz konusu olsa da, özel bir tehlike durumu ortaya çıktığı için bir toplumsal felaketle karşı karşıyayız. Tehlike, esas olarak, bir doğa olayının meydana gelme olasılığı ve bunun sonuçları konusunda toplumsal boşvermişlikten kaynaklanır.

Toplumsal acil durum her zaman, yalnızca doğrudan kurbanları değil, tüm toplumu etkiler. Tüm toplum kendini insan yaşamının, sahip olduğu şeylerin ve kişinin kendini ait hissettiği yerlerin kaybı ile belirlenen bir ortamın içinde bulur.

Bu aynı zamanda eski toplumsal ilişkileri düzenleyen kuralların yok oluşu, toplumsal gruplar içinde ve arasında bağlantı noktalarının kaybı ve günlük yaşamın kesintiye uğramasını da beraberinde getirir. Bütün bunlar karşısında alışlagelmiş örgütsel biçimler yetersiz kalır.

Tehlike ve güvensizlik, toplumsal grupların yapısı ve kişisel kimlik üzerinde yıkıcı etkiler yaratan bir belirsizlik durumuna yol açar. Toplumsal etkilenme açısından durum aşağıdaki etmenlere bağlı olarak değişiklikler gösterir.

- Devlet erkinin tutumu. Bu, devletin durumdan doğrudan doğruya sorumlu olup olmamasına, acil duruma ne gibi çözüm önerdiğine göre değişir.
- Toplumsal acil durumun süresi. Başka bir deyişle olumsuz koşulların ve tehlikenin sürekli olup olmaması, dolayısıyla normale dönüş için gerekli olan süre.
- En doğrudan etkilenen kesimin harekete geçirici tepki biçimi.
- Olayla ilgili belirli toplumsal kesimleri doğrudan etkileyen bilgileri veren kitle iletişim araçlarının yönetimi ve yönlendirilişi.

- Doğrudan etkilenen bireylerin toplumsal konumu.
- Bu kesimin toplumdaki dayanışma görmesi, ya da dışlanması.

Gerçekle yüzyüze geldiğinde toplum aktif tavra alma ya da pasif kalma arasında bir seçim yapmak durumunda kalır. Pasif kalmak uğranılan zararın büyümesine, karmaşaya, bunların da sonucunda felce uğrama, yetersizlik duygusu, duygusal ve düşünsel engellenme durumuna yol açar. Doğrudan etkilenen kişilerin toplumsal tepki biçimi ekstrem durumla kişisel mücadele olanaklarını etkiler. Tek tek her bir vaka bir özgüllük ve mahremiyet taşısa da bu kişisel mücadeleyi kamusal, kolektif ve toplumsal görmemizin nedeni budur.

Bu gibi durumlar yaşayan insanları psikopatolojik kategoriler aracılığıyla tanımlamak yaygın bir yanlış alışkanlıktır. Bize göre onlar, kendilerine dayatılan ve yaşamlarını büyük ölçüde değişime uğratan ekstrem bir durumu yaşayan kişilerdir. Onlar hasta değildirler ve salt bu durum onları etkiledi diye psikoterapötik tedavi görmeleri gerekmez.

Biz genel olarak bu gibi durumlarla dolaysız bir biçimde karşı karşıya kalan kişilerin aktif davranma eğilimi gösterdiğini, bu davranışın önemli ölçüde kişisel insiyatif içerdiğini, elde bulunan araçları beceriyle kullandıklarını ve anında karşılıklı yardım biçiminde forme olmayan ilişkiler kurduklarını gözlemledik.

Ortak sorunu çözmek için bir araya gelmek ve buna ilgi duymak, yıkıcı bir durum karşısında ego-nun koruyucu savunma mekanizması olarak özneliği olumlu yönde etkiler.

Bu bir araya gelme, kararlı bir toplumsal konsensusun yaratılmasına yardımcı olan toplumsal boyutu da olumlu yönde etkiler. Aynı şekilde böyle bir toplumsal konsensus da en doğrudan etkilenenlerin kimliklerini korumaları bakımından besleyici ya da destekleyicidir. Bu, insan eliyle yaratılan acil durumlarda daha önemlidir, çünkü doğal felaketlerde toplumsal konsensus anında oluşur.

Grup olarak toplumsal tepki, doğrudan etkilenenlerin pasifliğe karşı aktivite ile cevap vermele-

* İstanbul İşkence ve Hekimlik Sempozyumu'nda sunulmuştur (22-24 Ekim 1992)

** Plaza de, Mayo Psikolojik Yardım Kuruluşu, Arjantin

rine, yeni sevgi bağları kurmalarına, kayba uğrama durumuyla daha iyi koşullarda başa çıkabilmelerine, psikik göstergeleri değiştirebilmelerine ve karşılaş-tıkları olayları entellektüel olarak bir bütün halinde kavrayabilmelerine yardımcı olur.

Ülkemizde yaşanan çeşitli deneyimler göstermiştir ki, akıl sağlığı çalışanları ancak olguların meydana geldiği yerlere yaklaşabilirlerse, oralarda çalışabilirlerse ve olayı doğrudan yaşayan kişiler arasında oluşan, açıkça ortaya konulmuş olsun olmasın, talepleri kavrayabilirlerse gerçekten yardımcı ve etkili olabilirler.

Ülkemizde toplumsal acil durumlarda teknik-psikolojik yardım konusunda bazı deneyimler gerçekleştirilmiştir. Bunlar;

- Devlet terörü,
- Malvinas savaşı
- Su baskınları, ve
- Depremler nedeniyle gerçekleştirilen dayanışmalardır.

Ne kadar farklı özellikler gösterebilir de bu dayanışma örnekleri devlet tarafından değil toplumun çeşitli kesimleri tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bilindiği gibi ülkemiz uzun süre askeri diktatörlük eliyle uygulanan tarihimizin en vahşi baskı dönemini yaşamıştır.

Bu devlet teröründen etkilenmeyen toplumsal kesim kalmamıştır.

Politik baskıyı doğrudan yaşayan insanlarla gerçekleştirdiğimiz ve aşağıda bazı yönleriyle analiz edeceğimiz deneyimimizi bu koşullar altında geliştirdik.

Bir noktayı özellikle vurgulamak istiyoruz. Politik ve toplumsal baskının sonuçlarına karşı yürütülen yardım etkinlikleri, akıl sağlığı sistemi, psikoterapi ya da psikanaliz aracılığıyla yürütülmemiştir. Bunlar, belirli mekanizmalar çerçevesinde kurulmuş ve toplumsal olarak örgütlenmiş kurumlar olarak zaten mevcuttur.

Politik baskıya maruz kalmış insanlara sağlanan destek, devlet, hastaneler vb. eliyle yürütülen akıl sağlığı sisteminin dışındaki bir kurum olarak halk dayanışmasından gelmiştir. Kurum derken biz "kurulan" ile "kuran" arasındaki diyalektiğe dayanan bir kurumdur söz ediyoruz. Bizim durumumuzda ise sözünü ettiğimiz, devlet teröründen psikolojik olarak etkilenme gibi sorunların çözümü için toplumsal olarak kurulu mekanizmalar karşısında toplumsal grupların ve bireylerin inisiyatifleridir.

Bu anlamda, ekibimizin toplumsal suskunluk duvarlarını yıkma amacıyla bu konuları profesyonel

düzye tartışmaya açma alanında gerçekleştirdiği görev, bizden toplumsal denetim mekanizmalarının aygıtlarına dönüşmemizi talep eden egemen toplumsal dayatmayı reddetme doğrultusundaki bilinçli kararımızın bir parçasıydı.

Yaşadığımız toplumsal acil durumun temel özelliği neydi? Bunu analiz edebilmek için üç noktaya değinmek istiyoruz:

1. Özel Bir Kayıp Türü

İnsanların kaybolması, bundan doğrudan etkilenen aileler için özel bir kayıp türüdür. Kaybın özelliğini belirleyen temel etken kayıp kişinin başına ne geldiğinin bilinmemesidir.

Belirsizlik, varlık-yokluk, varolma - varolmama durumlarının eşzamanlı olarak yaşanması sonucunu doğurur. Bunu yaratan yalnızca kaybolma olayı değil aynı zamanda kurulu düzendir; devletin, gerçekleri halktan gizlemeyi amaçlayan toplumsal suskunluk politikasıdır. Başka bir deyişle bir yandan bir dizi ipuçlarının da verildiği (belirsiz kişilerden gelen telefonlar, serbest bırakılan insanlara ilişkin haberler) toplumsal bir gerçekleri reddetme mekanizması işlemektedir.

Belirsizlik ve bilinmezlik kişi üzerinde yıkıcı, psikotik bir etkide bulunur.

Herhangi bir şeyin kaybında psikolojik sistem zorlu bir mücadele sürecine girer. Yavaş ve aşama aşama ilerleyen, zaman zaman çelişkilerle dolu bu süreç, gerçekliğin kabulüne karşı direnir ama sonunda gerçeklik özneye kendini zorla kabul ettirir. Gerçeği kabul etmeye karşı gösterilen direnç ne kadar güçlü olursa olsun, "Zaferi kazanacak olan gerçeğe saygıdır." (Freud - Acı ve Melankoli). Kaybolma durumunda ise gerçekliğin, psikolojik sisteme ne yönde müdahale edeceği konusunda bir ipucu verememesinin birinci nedeni belirsizliktir.

İkinci neden ise suskunluktur, kayıp insanların varlığı konusunda toplumsal suskunluktur. Bu suskunluk uzun yıllar korunmaya çalışılmıştır. Bu öyle bir durum yaratmıştır ki toplumsal konsensus fiilen olan biteni kabul etmeyi reddetmiş, sonuçta kayıp olayının kendisinin doğrulanması engellenmiştir.

Burada toplumsal konsensusun yalnızca temsili niteliği açısından önemli olmadığını belirtmekte yarar var. Bir kişinin ölümü gibi özel bir durumda bu durumla başa çıkma süreci kimi zaman bütün kültürlerde görülen ritüel nitelikli toplumsal biçimler alır. Yas kişisel bir süreçten ibaret değil, toplumsal bir olgudur. Kayıp kişilerin yakınlarının pek çoğu anayasal döneme geçişte kaygılarında bir yükselme yaşamıştır. Geçmişteki deneyimler aynı yoğunlukta

canlanmış ve bastırma eyleminin hemen ardından gelen çaresizlik, bir şeyler olacakmış duygusu, öfke ve yetersizlik duygusu, uykusuzluk, bir haber gelirse diye evde her zaman birisinin olmasına ihtiyaç duyma gibi duygular geliştirmiştir. Kaygıda bu yoğunlaşma ve geçmişteki deneyimlerin yeniden canlanması, soruna hemen bir çözüm bulunması umudunu daha fazla taşıyan insanlarda daha keskin-dir. Burada kaybolma olayının ailelerde yarattığı psikolojik durumun özgül niteliğine tekrar dikkat çekmek istiyoruz. Bilinç düzeyinde kaybolan yakınlarını ölmüş kabul eden insanlar şimdi onların geri gelecekleri, onlara canlı olarak yeniden kavuşacakları umuduna kapılıyorlardı. Bu duygulara bir de, işkence ve acılar içinde, insanlık dışı koşullar altında geçen uzun bir sürenin o kişide meydana getirmiş olabileceği değişikliklere ilişkin içten içe duyulan korkular ekleniyordu. Başka bir deyişle dönse bile, o insandan geriye ne kalmış olacaktı?

2. Diktatörlüğün Psikolojik Telkinleri

Bu belirsizlik aileleri ve tüm toplumsal bütünü travmatik bir duruma sokan unsurlardan biriydi. Buna emirleri veren ve onları yerine getiren kişilerin dokunulmazlığı ve "anonim"liği ve kaçırılan kişinin işkence gördüğünden emin olunması ekleniyordu. Ama diktatörlük egemenliğini yalnızca terör ve tehdit sistemi ile değil aynı zamanda Arjantin toplumunun dayandığı düşünce ve değerler sistemini derin bir değişime uğratmayı hedefleyen yoğun bir reklam faaliyeti ile de güvence altına almaya çalışıyordu. Başka bir deyişle amaç, toplumsal bütünde paralyze olma, terör ve uzlaşmanın bileşiminden oluşan bir etki yaratarak ve bireylerin toplumsal anlamda ait olma duyguları ve egemen toplumsal değerler açısından doğru davranışları geliştirme ihtiyacına dayanarak egemenliklerini güvence altına almaktı.

Bize bir dizi telkin uygulanıyordu. En önemlisi suskunluktu. Bu tür telkinler diktatörlük tarafından önerilen ve onun kitle iletişim araçları üzerindeki mutlak egemenliği tarafından gerçekleştirilen işlevsel ve özdeşleştirici modellerdi. Bu, insanları suçluluğa, hala hayatta olan binlerce kayıp kişi varken kayıpların ölmüş olduklarına inanmaya, sorumlulukların zayıflamasına, unutmaya, politik muhalifliği bir sosyal adaptasyon eksikliği, dolayısıyla bir akıl sağlığı sorunu olarak kabul etmeye götürüyordu.

Bu süreç içinde gerek bireyler gerekse toplumsal grupların düşüncelerinde değişimler meydana geliyordu. Kimi zaman bu değişimler temel nitelikte oluyor ve kişinin/grupların önceki toplumsal pratiklerine ters düşüyordu. Bunlar korku sonucu or-

taya çıkan değişimler olarak açıklanamayacağı gibi düşüncelerde meydana gelen bilinçli bir değişme süreci, soyut akıl yürütme ile ulaşılan bir değişim değildi.

3. Yabancılaşma

Diktatörlüğün amacı, medyayı kullanarak, kendini aklayan ifadeler ve bir dizi telkin aracılığıyla uyguladığı şiddet politikasının gerekli ve doğal kabul edilmesini sağlamaktı. Diktatörlük insanların içinde tutsak edilmek istendikleri toplumsal sisteme ilişkin eleştirel düşüncelerine, bu sistem içindeki yerlerini ve ilişkilerini gözden geçirmelerine, tabi kılınmak istendikleri kimlik ve değerler sistemini keşfetmelerine engel olmak istiyordu. Amaç, iktidardan gelen açıklamaları insanların kendi açıklamaları olarak görmeleriniydi.

Toplumsal Pratik ve Mücadele Süreci

Grup yaklaşımı konusunda bu durumun doğrudan kurbanları ile yaşadığımız deneyimi aktarabilmemiz için önce içinde buldukları travmatik duruma karşı kuruluşlarında çalıştığımız Plaza de Mayo Anneleri'nin sergilediği özel tepki verme biçimini analiz etmemiz gerek. Bu tepki verme biçimi yalnızca toplumsal boyutu etkilemekle kalmıyor, kendilerinde ve dikkate almak durumunda olduğumuz fiziksel sonuçlarda da dönüşümlere yol açıyordu.

Anneler toplumsal pratik alanında bir kollektif grup tepkisi geliştirdiler. Bu telkin edilen ifade biçimleri ve modellere karşı seçici olma ve onlara direnme, kasıtlı olarak yadsınan şeyi lanetleme pratiği idi. Annelerin gerçekliği dönüşüme uğratmaya yönelik tutumları bir bütün olarak toplum üzerinde örgütleyici bir etki yarattı. Telkin edilen modellerin, önerilen toplumsal konsensusun niteliğinin anlaşılmasını, onun yalnızca reddedilmesini değil aynı zamanda yeni ifade biçimlerinin, yeni toplumsal tezlerin oluşmasını sağladı. Bu şekilde, toplumsal pratik, diktatörlüğün yabancılaştırıcı söyleminin dışında kalmaya olanak tanıyordu.

Bu tepki verme biçimi Freud'un şu saptamasına da uygun düşüyor.

"Normal ya da sağlıklı dediğimiz davranış gerçekliği yadsınan değil onu değiştirmeye çalışan davranıştır. Normal ve gerekli olan böyle bir davranış kişiyi dünya için emek harcamaya götürür."

Medyanın işgal edilmesi, toplu eylemler, fotoğrafların ve silüet çizimlerinin sokaklara çıkması suskunluğa ve ondan kaynaklanan yadsıma davranışına bir son verdi, yok olanı var etti, kayıp insanların politik ve toplumsal olarak varolmasını sağladı. Anne-

ler için ise, travmatik durumla mücadelede bir temel niteliğindeki gerçeklik ilkesini geri getiren bu toplumsal tepki biçimiydi. Travmatik durumla mücadelenin bireysel değil, gruba ait, toplumsal olmasını belirleyen faktör de budur.

Bunun yanısıra annelerin ortak pratiğinden kaynaklanan bu grup tavrı, ekstrem durumla mücadele için zorunlu olan bir başka koşulu da sağladı. Terör aracılığıyla tehdit karşısında ruhsal yapının doğal desteği, aile ve kişinin kendini ait hissettiği gruplardır. Belirsizlik, korunmasızlık, bilinemezlik karşısında grup, fiziksel mekanizmanın yeniden inşası ve sürdürülmesi için gerekli olan destek ve modeli sağlayan bir alan sunmaktadır.

Ergenlik çağındaki çocukların ve gençlerin de, her ne kadar asgari düzeyde olsa da karşıt görüşlerini ifade etmek için konserler aracılığıyla grup tavrını seçmeleri önemli bir göstergedir.

Kayıp çocuğunu aramak ve bu amaçla gruplar halinde örgütlenmek biçiminde aktif tavrı alarak anneler, ego ile ideal-ego arasında gerekli ilişkiyi sağlayan özsayıgılarını korumuş oluyordular. Bu bağlamda, toplama kampındaki tutsaklığı sırasında kendi durumunu analiz ederken Bettelheim'in, en iyi savunmanın özsayıgı olduğuna ilişkin sözlerini hatırlıyoruz.

Bu gibi durumlarda yaygın olarak kabul gören psikoterapötik tedaviler dışında farklı yardım hizmetleri verilmektedir. Kimi zaman bu yardım etkinlikleri profesyonel görevliler tarafından böyle tanımlanmamakta ama sürece katılan kişiler tarafından bu şekilde yaşanmaktadır. Sonuç olarak bu etkinlikler kayıt, araştırma ve kavramsallaştırma gerekli kılmaktadır.

Çalıştığımız toplumsal grubun özellikleri nedeniyle bizim deneyimimiz acil durumdan dolayı ya da dolaysız olarak etkilenen kişileri psikopatolojik kategoriler çerçevesinde ele almamak, söz konusu durumdan kaynaklanan kişisel yaşantıyı analiz etmek ilkesine dayanıyordu. Bu nedenle ekibimiz her ne kadar Plaza de Mayo Anneleri kuruluşunda aktif olarak bireysel tedavi alanında çalışıyor olsa da, psikolojik yardım biçimleri arasında, kayıp kişilerin yakınlarının hasta olarak tanımlanmamaları gerektiği, onların da kendilerini böyle tanımlamadıkları, yalnızca bu ekstrem durumdan etkilenmiş olmaları nedeniyle psikoterapötik tedavi görmeleri gerektiği temel kabulüne dayalı psikolojik yardım biçimlerini tercih ettik.

Bu yaklaşım biçiminden yola çıkarak farklı yardım biçimleri, en önemlisi de kurum içinde oluşturulan ve rehberlik grupları adını verdiğimiz yöntemi geliştirdik. Bu grupların farklı toplumsal acil durum türleri için de geçerli olacağına inanıyoruz.

Rehberlik gruplarının çalışmaları askeri diktatörlük yıllarında başladı ve hala sürmektedir. Çalışma herkese açık, devam zorunluluğu olmayan, bir ya da iki profesyonel kişinin koordine ettiği gruplar halinde örgütlenmiştir. Katılımcı sayısına bir sınır getirilmemiştir. Bugüne kadar sayısı 15'ten 80'e kadar değişebilen katılımcı ile çalışılmıştır. Toplantılar 2-3 saat sürmektedir. Toplantıların periyodik niteliği konusunda çok titiz olmak gerekmektedir. Bunun bir nedeni bu toplantıların, farklı bir yapıya sahip öteki kurumsal etkinliklerin eksik bir biçimde yerini almasını önleme, diğeri de bunların terapötik gruplara dönüşmesini engelleme kaygımızdır. Çünkü ait olma olgusuyla bağlantılı nedenlerle kavramsal olarak homojen terapötik gruplara karşıyız.

Grup toplantılarında katılımcılar tarafından o anda kendiliğinden ortaya konulan her türlü konu tartışılmaktadır. Konular günün koşullarına ve grubun yaşadığı durumlara göre değişmektedir.

Anayasal dönemde konular, baskı uygulamalarının, özellikle tutuklanan/kaybolan insanların karşılaştığı koşullar ve işkence olaylarının açığa çıkması sonucunda yaşanan deneyimlerle, cesetlerin mezarlardan çıkarılmasının uyandırdığı duygularla, o dönemde kollektif eylemlere katılmayanların suçluluk ve utanç duygularıyla, kurum içinde kişiler arasındaki ilişkilerle ilintili olmaktadır.

Ayrıca anayasal dönemdeki gelişmeleri de tartışıyoruz. Bunlar hükümetin açıklamalarındaki çift anlamlılık, diktatörlüğün devamı niteliğindeki uygulamalar, sorumluların cezalandırılmasının olanaksızlığı gibi konulardır. Bu konular üzerinde tartışmalar hiçbir zaman genel bir nitelikte olmamakta, her zaman katılımcıların deneyim alışverişi biçiminde gelişmektedir.

1983'ün ikinci yarısından beri her toplantıda olayların gerçek yüzünün belleklerde yaşatılması kaygısı dile gelmektedir. Bir anne torunlarına kayıp oğlunun başına gelenlerle ilgili herşeyi anlattığını, Buenos Aires'e her gelişlerinde onları mutlaka Plaza de Mayo'ya götürdüğünü anlatıyor. Olanları mutlaka onların da anlatmaları gerektiğini vurguluyor ve bunu torunlarına her zaman söylediğini anlatıyor.

Grup çalışmalarında kurumsal bir liderlik/yöneticilik söz konusu olmamaktadır. Tersine böyle bir çalışma yöneticilik kurumunun giderek dağılması için ideal bir fırsat oluşturmaktadır.

Rehberlik Gruplarının Rolü

Annelerin toplumsal pratiğinin travmatik durumla başa çıkma açısından oynadığı rolü analiz etmiştik. Bu anlamda rehberlik grupları nasıl bir rol oynamaktadır? Söz konusu travmatik durum, kişisel geçmiş, ödipik yapılanma, aile modeli ve özdeşleşme modellerine göre her kişiyi farklı biçimde etkilediğinden ve empoze edilen modelleri ayıklama olanakları çok çelişkili bir süreç olduğundan bu tür bir grup durumu kişisel olarak başa çıkabilmek için bir alan sağlamaktadır.

Bu tür gruplarda dairesel bir dinamik kolaylıkla kurulabilmektedir. Herhangi bir tekel eğilimi belirlendiğinde, koordinatörlerin işe karışmasına gerek kalmadan katılımcıların kendileri müdahale etmektedir.

Koordinatörlerin Katkısı

Koordinatörlerin katkısı çeşitli biçimlerde olabilmektedir. Herşeyden önce biz merkezi olmayan iletişime saygı göstermeyi ve bunu özendirmeyi amaçlıyoruz. Bu nedenle grup üyelerinin dikkatlerini tekelci bir tavırla üstümüzde toplamamaya, tersine benzerlikler ve farklılıkların bilincine varılması süreçlerinin ve grubun diğer üyelerini anlama ve onlar tarafından anlaşılma yeteneğinin geliştirilmesine özen gösteriyoruz.

Koordinatörün kişiliği ve işlevlerine yüklenen idealize edilmiş talepler karşılıklı alışverişin önünde

bir engel oluşturmaya başlayınca biz doğrudan devreye girerek bunu en aza indirmeye çalışıyoruz. Bizleri yerleştirmek istedikleri, davranışları iyi-kötü, doğru-yanlış biçiminde sınıflandıran yargıç konumundan uzak durmaya çalışıyoruz.

Gözlenen Etkiler

Her ne kadar bu grup toplantıları terapötik türden olmasa da bu yöntemin, kimi zaman katılımcıların da işaret ettiği yararlarını gözledik. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Suçluluk duygusunun azalması:

Travmatik durum ve diktatörlüğün psikolojik telkinleri öylesine etkiliydi ki bunlar büyük suçluluk duygularına yol açıyordu.

2. Kaygının azalması ve onu tolere etme yeteneğinin artması.

3. Ayıklayıcı ve artırıcı etkiler.

4. Özsaygının desteklenmesi ve güçlenmesi.

5. Ortak hedefe yürüme sürecinde ortaya çıkan kişiler arası çelişkilerin semantizasyonu ve önemi.

6. Özellikle suskunluk telkininden kaynaklanan bazı kopukluklarla ve dokunulmazlığın toplumsal etkileri ile başa çıkılabilmesi.

7. Bazı durumlarda, özellikle etkinliğe sürekli katılanlar için aile bağlarının barındırdığı çelişkilerin ve aile bağlarının çeşitli türlerinin kabul edilmesinin kolaylaşması.